

แนวโน้มการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษาศักยภาพจิต ในอนาคต*

TRENDS OF EDUCATION MANAGEMENT IN BUDDHIST PSYCHOLOGY: A CASE STUDY OF MIND POTENTIAL FOR THE FUTURE

อาภรทิพย์ สมบัติบริบูรณ์

Arporntip Sombatboriboon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: meritmind@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวโน้มการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษาศักยภาพจิตอนาคต มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา 2) เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา และ 3) เพื่อนำเสนอแนวโน้มการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษาศักยภาพจิตอนาคต โดยมีรูปแบบเป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) และวิจัยอนาคต (Futures Research) ใช้เครื่องมือเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ แนวโน้มการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษาศักยภาพจิตอนาคต โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติ ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา ควรประกอบด้วย 1) แนวคิดทางพุทธจิตวิทยา พบว่า ควรมีการจัดการศึกษาในหมวดรายวิชาจิตในพระอภิธรรม หมวดรายวิชาชีวิตตามหลักพุทธธรรม เพื่อความเข้าใจในความเป็นจริงของชีวิต และมีการศึกษาจิตวิทยาตะวันตกที่มุ่งเน้นทฤษฎีมนุษยนิยม เพื่อศึกษาในความแตกต่างของมนุษย์ 2) แนวคิดในการจัดการศึกษา พบว่า ในการจัดการศึกษา โดยทั่วไปยึดหลักปรัชญาการศึกษา และทฤษฎีการศึกษา

* Received 4 June 2019; Revised 27 June 2019; Accepted 27 June 2019

โดยเฉพาะทฤษฎีหลักสูตร เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในอนาคต พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพจิตอนาคต 5 ประการ มีความเหมาะสมในการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา โดยเฉพาะยุคในปัจจุบันที่เป็นยุคของการศึกษาในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: แนวโน้ม ; การจัดการศึกษา ; พุทธจิตวิทยา : ศักยภาพจิตอนาคต

Abstract

Research topic Trends of Education Management in Buddhist Psychology: A case study of Mind Potential for the Future has the following objectives 1) to study the concept of Education Management in Buddhist Psychology, 2) to study the Education Management in Buddhist Psychology, 3) to present the Trends of Education Management in Buddhist Psychology: A case study of Mind Potential for the Future in the form of a Documentary Research and Futures Research, using the Delphi Technique to analyze and synthesize the Trends of Education Management in Buddhist Psychology: A case study of Mind Potential for the Future by 17 experts to analyze the data with computer using statistics, medians and quartile range.

The result of the research can be summarized as follows:

The Trends in relevant to the Education Management in Buddhist Psychology shall consist of 1) Buddhist Psychology Concept found that there shall be Education Management in the course category of the Spirituality in the Metaphysics, course category of Life in Buddhist Principles to understand the truth of life and the western psychological study focusing on the Humanism theory to study the variance of human, 2) Education Management Concept found that in general, managing the education holds to the educational philosophy's and education theory's principles, in particular the course's theory in order to meet the objective of the Education Management. The future Education

Management Concept found that 5 concepts of Mind Potential for the Future are proper for the Education Management in Buddhist Psychology, especially in the current era, which is the educational era of 21st century.

Keywords: trend, education management, Buddhist Psychology, Mind Potential for the Future

บทนำ

ในยุคของวิทยาศาสตร์ที่เจริญก้าวหน้า การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางวัตถุ จนละเลยเรื่องศิลปะและคุณธรรมอย่างชัดเจนมากขึ้น ทำให้เกิดลัทธิแยกส่วน (Frag-mented Consciousness) ในส่วนของการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งนั้น ถือได้ว่าเป็นการแยกส่วน แยกส่วนจากชีวิตและสังคมหรือการอยู่ร่วมกัน ความปรารถนาสูงสุดของมนุษย์ คือ การมีชีวิตที่มีความสุขหรือสุขภาวะและมีการอยู่ร่วมกันหรือสังคมด้วยสันติ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม เมื่อปรารถนาในสิ่งใดก็ควรเรียนรู้ในสิ่งนั้นและทำให้สำเร็จ นั่นคือ การศึกษาควรเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง แต่เมื่อการศึกษาได้แยกส่วนไป โดยเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ซึ่งหมายถึง ชีวิตก็ส่วนหนึ่ง การศึกษาก็ส่วนหนึ่ง สิ่งใดก็ตามที่แยกส่วนกันจะนำไปสู่วิกฤติการณ์เสมอ แม้กระทั่งจิตวิญญาณที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ก็เป็นอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาสังคมที่เกื้อกูลกันและกัน และร่วมมือกันด้วยสันติสุข ดังนั้นการจัดการศึกษา จึงถูกกำหนดกรอบด้วยวัฒนธรรมทุนนิยม และกระแสโลกาภิวัตน์ การศึกษาลดฐานะจนแทบหาความหมายไม่ได้ เพราะเหลือแต่การเรียนรู้วิทยาการเฉพาะด้าน หรือวิชาชีพ แทนที่จะเรียนเพื่อกระตุ้นให้เกิดปัญญาที่สมบูรณ์ เน้นแต่จะพัฒนากำลัง (Manpower) ละเลยที่จะพัฒนาความเป็นคน (Manhood) คนและสังคมที่เป็นผลผลิต กระบวนการศึกษาจึงไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข บุคคลไม่ว่าจะมีหรือยากจน จึงทุกข์อันเนื่องมาจากด้อยพัฒนาทางจิตใจด้วยกันทั้งนั้น

สำหรับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย สามารถพัฒนาได้ดังนี้ คนคุณภาพ ด้วยการกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียน เป้าหมายของการสอนที่ควรเน้นการสร้างความรู้ มีความคิด วิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ซื่อสัตย์ มีวินัย และตรงไปตรงมา รู้หลักการพัฒนาประเทศและมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนา ระบบคุณภาพ ด้วยการกำหนดหลักสูตรที่จะนำความ

เปลี่ยนแปลงมาสู่ประเทศชาติ เน้นให้ครูมีคุณภาพผลักดันการเปลี่ยนแปลง การจัดการคุณภาพ โดยกำหนดให้มีการจัดการอย่างสร้างสรรค์ กำหนดบทบาทอย่างชัดเจนในการสร้างคนให้มีคุณภาพ นโยบายคุณภาพ ในระดับผู้นำที่ควรมีจุดยืนในการพัฒนาทางการศึกษา มุ่งสร้างการศึกษาที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้คนส่วนใหญ่ของประเทศ วัฒนธรรมคุณภาพ เป็นวัฒนธรรมการสร้างความรู้ ผลผลิตหรือการสร้างสิ่งใหม่เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมอย่างจริงจัง

กระบวนการพัฒนาตามพุทธจิตวิทยา ถือว่าคนเป็นแกนกลางแห่งระบบการพัฒนา และเป้าหมายสูงสุดแห่งการพัฒนาคือ การพัฒนาจิต ที่ทำให้เกิดการหยั่งรู้ภายใน มีความสุขสงบอย่างแท้จริง ช่วยให้นุชนัยบุรณาการชีวิตของตนเองเข้ากับความเป็นจริงของธรรมชาติ ทำให้เกิดการพัฒนาคือคนมีความสุข สังคมก็เกษมสันต์ โลกก็ร่มเย็นอยู่อาศัย และในปัจจุบันพุทธจิตวิทยา เป็นศาสตร์ที่กำลังแพร่หลายไปในทุกวงการ จากงานวิจัยหลาย ๆ เรื่องกำลังเกิดขึ้น ดังนั้นการเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ทางด้านพุทธจิตวิทยา เพื่อศึกษาค้นคว้าทางด้านพุทธจิตวิทยาโดยตรง ในความเป็นมหาวิทยาลัยแห่งสงฆ์ ซึ่งจะเอื้อต่อการเผยแผ่องค์ความรู้ออกไปในวงกว้าง

ผู้วิจัย มีความเชื่อว่าการเผยแผ่องค์ความรู้ทางด้านพุทธจิตวิทยาในรูปแบบของการจัดการศึกษา จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์แก่สังคมและประเทศไทยได้ในอนาคต สิ่งสำคัญเหนืออื่นใดคือการมีส่วนร่วมช่วยในการดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบต่อไป มิให้มีการอันตรธานธรรม หรือธรรมที่ต้อง เสื่อมสลาย ต่อไปเกิดขึ้นในภายภาคหน้า จากสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคแห่งศตวรรษนี้ นับตั้งแต่องค์ความรู้ทางจิตวิทยา ในแนวตะวันตกและแนวพุทธศาสนา องค์ความรู้ทางพุทธจิตวิทยาที่นำมาใช้ประโยชน์ในสังคม การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพุทธจิตวิทยา กระบวนการเรียนรู้ เพื่อเข้าใจและพัฒนาการศึกษาพุทธจิตวิทยาในการศึกษาศักยภาพจิตอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจใคร่ที่จะศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยาของประเทศไทยในอนาคตข้างหน้าในส่วนของพัฒนาศักยภาพจิต เพื่อให้เห็นภาพของการศึกษาพุทธจิตวิทยาที่ควรจะเป็นในอนาคตข้างหน้า ทั้งนี้เพื่อให้พุทธจิตวิทยาเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่นำไปสู่ความสุขและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา
2. เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษาศักยภาพจิตอนาคต
3. เพื่อนำเสนอแนวโน้มการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษาศักยภาพจิตอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยอนาคต (Futures Research) ศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษาศักยภาพจิตอนาคต โดยใช้เครื่องมือเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อประมวลความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับแนวโน้มการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น 3 รอบ โดยนำความคิดเห็นในรอบที่ 3 มาเป็นข้อสรุปของการวิจัย ซึ่งถือเป็นมติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในครั้งนี้

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการดำเนินการศึกษา ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ตามองค์ประกอบในการประกันคุณภาพของหลักสูตร 3 ด้าน คือ 1) บัณฑิต 2) นักศึกษา และ 3) คณาจารย์ ร่วมกับการกำหนดเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะเป็นผู้ที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาศักยภาพจิตในอนาคต เป็นชุดแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการทราบ และนำข้อความมาจัดเป็นแบบสอบถามฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 จะสร้างโดยการปรับปรุงจากแบบสอบถามฉบับเดิม เมื่อคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงน้อยมาก โดยจะนำมาจัดทำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อไป

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันในด้านจิตแห่งการสังเคราะห์ และผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในประเด็นปัจจุบัน ดังนี้

ด้านการศึกษา จิตแห่งการสังเคราะห์ เป็นการนำข้อมูลในหลายส่วนมาผสมผสานกัน อย่างมีเหตุผล ทั้งนี้เพื่อตนเองและผู้อื่น การสังเคราะห์ มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ 1. มีเป้าหมาย 2. มีจุดเริ่มต้น 3. เลือกกลยุทธ์ วิธีการ และแนวทาง 4. มีผลป้อนกลับ เพื่อให้ได้รูปแบบของการนำเสนอเป็นบทสรุปการสังเคราะห์ ซึ่งสามารถนำไปสู่การตัดสินใจขั้นสุดท้าย ซึ่งทาง

ด้านพุทธจิตวิทยา จิตแห่งการสังเคราะห์ เป็นความสามารถในการแยกแยะประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญจากสิ่งที่ค้นพบ ได้เห็น หรือรับรู้ และสามารถจำแนกแยกย่อย พิจารณาทำให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เคยอยู่กันเป็นองค์รวมให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น การเกิดขึ้นของพุทธจิตวิทยา คือ วิทยาศาสตร์ทางจิต ถือได้ว่าเป็นความพร้อมในการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีต่อการค้นพบข้อเท็จจริงตามธรรมชาติที่ปรากฏ เป็นการเปิดโอกาสพื้นที่ที่มีการเรียนรู้ทักษะชีวิตด้วยสภาพที่เป็นจริง

จิตแห่งการสร้างสรรค์

จากผลการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันในด้านจิตแห่งการสร้างสรรค์ และผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในประเด็นปัจจุบัน ดังนี้

ด้านการศึกษา จิตแห่งการสร้างสรรค์นั้นมาจากความคิดนอกกรอบ การสร้างสรรค์เป็นการค้นหาแนวคิดและแนวทางปฏิบัติใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเรียนรู้จากความผิดพลาด โดยเฉพาะความหมาย ความสำคัญ และการเชื่อมโยงเป็นสิ่งที่ต้องการอย่างยิ่งในปัจจุบัน จิตผู้เชี่ยวชาญจึงเป็นเรื่องของความลึก จิตสังเคราะห์เป็นเรื่องของความกว้าง และจิตสร้างสรรค์เป็นเรื่องของการแผ่ขยาย การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่มีความแตกต่างไปจากเดิม

จิตแห่งการสร้างสรรค์ จะมีกระบวนการทางความคิดในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และปราศจากกรอบวิธีการคิดในแบบเดิม ๆ ความท้าทายและอุปสรรคจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้มนุษย์คิดหาทางออกที่แตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมามีโอกาสได้ใช้ความคิดอย่างอิสระมากแค่ไหน ผู้ฝึกสอนอาจจะทำหน้าที่ได้แค่เป็นที่ปรึกษาเท่านั้น สิ่งที่ดีกว่าจะได้รับคือการแก้ปัญหาที่พบเจอในชีวิตประจำวันได้ ถ้ามนุษย์มีความคิดในการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่มีประโยชน์ แล้วนำมาทำให้เกิดประโยชน์ได้ ถือว่าเป็นจิตสร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น การรีไซเคิลขยะ หากไม่มีแนวความคิดสร้างสรรค์ ก็ไม่สามารถนำของที่ไม่มีประโยชน์มาทำประโยชน์ได้ แนวคิดเรื่องของการไม่มีขยะนี้ จะทำให้มีแต่ของที่ล้นเป็นประโยชน์ ต่อไปโลกของเราจะไม่มี

สิ่งใดที่จะต้องทิ้งได้เลย รวมทั้งการนำของเสียมาทำเป็นปุ๋ย แล้วนำไปปลูกผักได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยที่มีลักษณะสร้างสรรค์ ก็จะเป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพ และมีผู้นำไปต่อยอดได้ ซึ่งทาง

ด้านพุทธจิตวิทยา งานสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่า ผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพและวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่มั่นคง หนักแน่น การพัฒนาจิตที่เปี่ยมล้นด้วยพลัง จึงเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ให้เกิดขึ้นแก่จิตได้ใช้สมรรถนะอย่างเหมาะสม

จิตแห่งความเคารพ

จากผลการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันในด้านจิตแห่งความเคารพ และผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในประเด็นปัจจุบัน ดังนี้

ด้านการศึกษา มนุษย์มีแนวโน้มในการสร้างกลุ่มของตนเอง และมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม ดังนั้นความสัมพันธ์ของมนุษย์จึงมีหลายระดับ ในรูปแบบของมิตรภาพและการเป็นคู่แข่งกัน วิธีการสร้างความก้าวหน้าท่ามกลางเหตุการณ์เลวร้าย คือโอกาสในการสร้างความก้าวหน้าทางการศึกษา

ด้านพุทธจิตวิทยา จิตแห่งความเคารพ เป็นความสามารถเปิดใจต้อนรับบุคคลหรือกลุ่มคนที่หลากหลาย ได้ทำความรู้จักกัน และชื่นชอบในคุณงามความดีของผู้อื่น การปลูกฝังความสามารถในการรับรู้โดยไม่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์นั้น เป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะนิสัยของคนนั้นสำคัญกว่ามันสมอง ในที่ที่มีความแตกแยก การแสวงหาความจริงและสร้างความสมานฉันท์จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง จิตแห่งความเคารพเป็นเชื่อมั่นในคุณงามความดีของผู้อื่น มอบความไว้วางใจในเบื้องต้น พยายามเชื่อมสัมพันธ์และการไม่ด่วนตัดสินใคร มีความเชื่อว่า "ความหลากหลายเป็นสิ่งที่ดี โลกจะน่าอยู่ขึ้นเมื่อเรารู้จักเคารพซึ่งกันและกัน" การอ่อนน้อมและยอมรับในความคิดของผู้อื่น จะเกิดขึ้นในขณะที่แทรกพระธรรม ดังนั้นการเคารพความคิดผู้อื่น คือการมองเห็นความเป็นมนุษย์ในตัวบุคคลอื่น ยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ว่าทุกคนเท่าเทียมกัน จิตแห่งความเคารพ จึงจะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย ที่มีปัญหามาอย่างยาวนาน

จิตแห่งจริยธรรม

จากผลการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันในด้านจิตแห่งจริยธรรม และผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในประเด็นปัจจุบัน ดังนี้

ด้านการศึกษา การมีความรู้คู่คุณธรรม จะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตอบสนองประโยชน์ส่วนตน องค์ประกอบที่เป็นรากฐานให้แก่ชีวิตที่มีจริยธรรมคือ คำพูดและการกระทำ การพัฒนาจิตจริยธรรมจะเป็นไปโดยธรรมชาติ โดยเฉพาะการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีจริยธรรม และบรรยากาศก็เป็นส่วนสำคัญ ปัญหาใหญ่ของสังคมไทยคือ ความบกพร่องในจริยธรรม เช่นโกงได้ แต่ต้องแบ่งฉันทัว ทำให้ประเทศไม่เจริญก้าวหน้า เพราะการโกงกินมิให้เห็นทุกหย่อมหญ้า มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสืบค้นหางานที่มีจริยธรรมบกพร่อง เนื่องจากหากกละเลยหลักจริยธรรมจะเป็นการบ่อนทำลายทั้งสถาบันและสังคม เป็นการเสื่อมทางวิชาชีพ

ด้านพุทธจิตวิทยา จิตแห่งจริยธรรม เป็นจิตสาธารณะอย่างหนึ่ง ซึ่งการมีจิตสาธารณะ เช่นนี้ เป็นไปเพื่อทำลายอัตตา อัตนียา ซึ่งหลักพระธรรมต่าง ๆ สามารถครอบคลุมจิตจริยธรรมได้ทั้งหมด

แนวโน้มการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษาศักยภาพจิตอนาคต

จากผลการศึกษาแนวโน้มในการจัดการศึกษาพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษาศักยภาพจิตอนาคต วิเคราะห์ ในประเด็นอนาคตพิจารณาแล้ว ประกอบด้วย

จิตแห่งวิทยาการ

จากผลการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันในด้านจิตแห่งวิทยาการ ดังนี้

ในการศึกษาสาขาวิชาต่าง ๆ ย่อมต้องการการพัฒนา เนื่องจากสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้นการได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จะช่วยขจัดเกลาความชำนาญให้มากขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องมีวินัยในการพัฒนาความเชี่ยวชาญนั้น ในการศึกษาเรื่อง “จิต” ควรมีเครื่องมือที่จะพัฒนาและตรวจสอบได้อย่างหลากหลายในการอนุมานสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้นควรมีฐานความคิดที่สมดุล จึงจะทำให้เกิดการทดลองที่น่าเชื่อถือ ซึ่งควรระมัดระวังขีดจำกัดของความเชี่ยวชาญ เพราะเมื่อคิดว่าเชี่ยวชาญแล้ว จึงตกอยู่ในความประมาท หยุดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็นกับดักความคิดที่ทำให้ไม่ก้าวหน้า

ดังนั้นในการเสริมสร้างศักยภาพของจิตแห่งวิทยาการ จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการฝึกฝนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด มากกว่าการท่องจำในแบบสมัยก่อน โดยมีความเข้าใจและประยุกต์ใช้วิทยาการในแขนงต่าง ๆ เพื่อตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง

ซึ่งในอนาคตการเสริมสร้างศักยภาพจิตแห่งวิทยาการควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ควรเป็นการศึกษาเรียนรู้ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่เอื้อต่อความเข้าใจ สามารถเข้าถึงและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดจิตแห่งการตื่นรู้ที่ชอบแล้วตามธรรม
2. ควรมีพื้นฐานศีลห้าที่แน่นยำก่อน จึงจะทำให้เกิดจิตแห่งวิทยาการได้
3. ควรมีการฝึกสติ และสมาธิให้มีความมั่นคง
4. ควรฝึกจิตให้มีความตื่นอยู่เสมอ กล่าวคือ คำว่า “ตื่น” ในที่นี้หมายถึง การฝึกจิตให้มีสมาธิ เพื่อรับผลคือการทำให้เกิดปัญญา เป็นจิตที่มีความเบิกบาน เปรียบเสมือนการทำงานที่ไม่มีการค้างคา ซึ่งในการทำงานทุกอย่างจะไม่มีปัญหาเกิดขึ้นได้ หากทำด้วยจิตงอกงาม
5. หากมีความสงสัย สนใจ อยากรู้ อยากเห็นสิ่งใหม่ ๆ ควรมานำครุ่นคิด ทดลองทำ และปรับปรุงให้เป็นรูปธรรม

กล่าวโดยสรุป จิตแห่งวิทยาการ ควรใช้แนวคิดการศึกษาทางพุทธศาสนา โดยใช้หลักไตรสิกขา เมื่อบูรณาการเข้ากับหลักการเรียนรู้ทางจิตวิทยาโดยใช้วิธีการพัฒนาการเรียนรู้พฤติกรรมทางกาย ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตด้านศีล เพื่อพัฒนาจิต ให้เกิดสมาธิและปัญญา การศึกษาอย่างเป็นระบบเช่นนี้จะช่วยให้เกิดการพัฒนายอย่างต่อเนื่อง จนสามารถเกิดเป็นจิตแห่งวิทยาการได้ในที่สุด

จิตแห่งการสังเคราะห์

จากผลการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันในด้านจิตแห่งการสังเคราะห์ ดังนี้

ในกระบวนการสังเคราะห์ เป็นกระบวนการที่ต้องค้นหาข้อมูล สืบรวจ ประเมิน ติดตาม หรือคัดแยกข้อมูล ปรับปรุงแก้ไข และมีการทบทวนข้อมูลนั้นอยู่เสมอ การสังเคราะห์ที่ดีนั้น ควรมีความรู้ในสาขาวิชาให้มากพอที่จะทำให้เกิดความเชื่อถือได้ สิ่งสำคัญควรตระหนักว่า มีสิ่งใดที่มีความเหมาะสมสำหรับตนเองและผู้ใช้ประโยชน์จากงานสังเคราะห์นั้น

การพัฒนาในสิ่งที่มีความชำนาญ ย่อมสามารถทำให้เกิดจิตแห่งสังเคราะห์ได้ จิตที่สามารถสังเคราะห์ได้นั้น ต้องได้รับแรงผลักดันด้วยจิตใจที่แน่วแน่ ผสานกับความเข้าใจที่ถูกต้องและเหมาะสม ในการจะเสริมทักษะจิตแห่งการสังเคราะห์นี้ควรฝึกจากการจับประเด็น สิ่งสำคัญจากการฟัง การอ่าน หรือการรับรู้ในสิ่งต่าง ๆ หากทักษะการจับประเด็นมีความเข้มแข็งมากพอ จะทำให้เกิดความรอบคอบ และมีข้อผิดพลาดน้อย จากนั้นจึงค่อยฝึกการ

ผสมผสานเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ค่อนข้างยาก ผู้สอนควรมีความรู้ ความสามารถ ที่มากเพียงพอ สิ่งที่เราคาดว่าจะเกิดขึ้นได้นั้นคือ การเกิดองค์ความรู้ใหม่ หรือวิธีการใหม่ ๆ ในการ แก้ปัญหาที่ดีกว่าเดิม การสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ นี้ ควรจัดการสอนด้วยนวัตกรรมที่ ทันสมัย เพื่อให้มีกระบวนการคิดในแบบสังเคราะห์ให้มากกว่านี้

จิตแห่งการสังเคราะห์ จำเป็นผ่านกระบวนการ มีการฝึกซ้อม (Rehearsal) บ่อย ๆ จึง จะทำให้เกิดเป็นทักษะที่ติดตัวได้ เนื่องจากการสังเคราะห์เป็นงานที่มีความละเอียดอ่อน การจะ สังเคราะห์ได้นั้นผู้สังเคราะห์ต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาผ่านการอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น อ่านหนังสือหลาย ๆ เล่ม สามารถทำให้เกิดประสบการณ์สามารถสังเคราะห์ ความรู้นั้นได้ดี มองสิ่งต่าง ๆ ในรายละเอียดได้อย่างชัดเจน เช่น คุณสมบัติ กลุ่ม ประเภท ลักษณะ ผลที่เราคาดว่าจะได้รับคือ ผู้เรียนมีความสามารถในการทำข้อมูลที่มีคุณสมบัติ ประเภท นำมาบูรณาการในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ต่อไป

ซึ่งในการเสริมสร้างศักยภาพจิตแห่งการสังเคราะห์ควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ควรมีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ หรือความคิดที่แปลกแยกจากเดิม เพื่อให้เกิดข้อมูลใหม่ที่มีความหมาย
2. ควรฝึกสติเพื่อช่วยให้เกิดความสนใจในเนื้อหา โดยการตั้งต้นแห่งจิตที่ถูกต้องและ ชอบธรรม ย่อมเกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้นกับจิตได้ เนื่องจากจิตที่มีการฝึกที่ดีแล้ว จะมีความ เหมาะสมกับการใช้งานต่อไป

สรุปได้ว่า ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านทางอายตนะควรอาศัยโยนิโสมนสิการ การได้ พิจารณาโดยใช้ปัญญา หาเหตุผล คุณ โทษ ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในทุกแง่มุม หลังจากนั้นจึงสามารถสังเคราะห์ข้อมูลออกมาได้ โดยนำมาต่อยอดทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะทำ ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาและเกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

จิตแห่งการสร้างสรรค์

จากผลการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันในด้านจิตแห่งการสร้างสรรค์ ดังนี้

ความฉลาดทางปัญญา และความสามารถในการสังเคราะห์ สามารถทำให้เพิ่มพูนได้ อย่างต่อเนื่องทั้งชีวิต และเมื่อหลอมรวมเข้ากับการสังเคราะห์ด้วยกันแล้วจะถือว่าเป็นการ สร้างสรรค์ ดังนั้นการปลูกจิตสร้างสรรค์อย่างหนึ่งก็คือ การสร้างความท้าทายต่อปัญหา

อุปสรรค เป็นการกำจัดข้อขัดข้องใจ หลักสูตรของการเรียนการสอน สามารถปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ในตัวผู้เรียนได้ และยังช่วยสำรวจแนวคิดการสร้างสรรค์ การเสริมทักษะจิตแห่งการสร้างสรรค์ ควรเริ่มตั้งแต่การให้อิสระในการคิด ไม่ควรตีกรอบให้เด็กคิดว่าตนเองควรเป็นอะไรเป็นอย่างไร หากเปรียบเด็กเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ เราควรใส่เพียงโปรแกรมพื้นฐานที่ควรจะมีเท่านั้น ส่วนโปรแกรมอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็กเอง ดังนั้น เมื่อเปิดโอกาสให้คิดนอกกรอบได้ ความคิดสร้างสรรค์ก็จะเกิดได้ง่ายขึ้น การเรียนทฤษฎีก่อน และตามด้วยการปฏิบัติ แล้วจึงพิสูจน์เข้าหาทฤษฎี มีผลทำให้เกิดแนวคิดที่หลากหลาย การมีอิสระทางความคิดแบบเด็ก คือต้นทางของความคิดสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์สูงสุดในเด็กเล็ก ค่อย ๆ ลดลงเมื่อโตขึ้น เพราะกรอบของระเบียบวินัยครอบงำความคิดของเด็กไว้ การปล่อยให้เด็กมีอิสระทางความคิด ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ผิฝฝนการมอง การพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ผิฝที่จ่มองโลกมองสิ่งต่าง ๆ ในมุมมองที่แตกต่างจากคนอื่นให้ได้ กล้าคิด สงสัย โดยไม่ติดอยู่ในกรอบ ผลที่คาดว่าจะได้รับคือ ผู้เรียนมีความกล้าคิด กล้าทำ เข้าใจกรอบ และเรียนรู้ที่จะคิดและทำนอกกรอบ โดยความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

ซึ่งในการเสริมสร้างศักยภาพจิตแห่งการสร้างสรรค์ ควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ควรให้ชี้ชัดและเจาะจงไปที่การรู้จักปัญหา สาเหตุของปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และผลอันเกิดจากการแก้ปัญหา เพื่อให้จิตได้รับรู้สภาพความเป็นจริง แล้วแก้ไข พร้อมรู้จักการปล่อยวางอย่างมีสติสัมปชัญญะ มีปัญญา และสมาธิ
2. การศึกษาทางพุทธศาสนา ควรมีแนวคิดที่สามารถปรับตามยุคตามสมัยให้มากขึ้น สามารถปรับเข้ากันได้กับสถานการณ์ปัจจุบัน
3. ความคิดสร้างสรรค์ควรอาศัยประสบการณ์เดิมที่เป็นองค์ความรู้เก่าที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพื้นฐาน แล้วใช้จิตตามยปัญญา พิจารณาถึงความเป็นไปของการศึกษาในปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคต
4. การเห็นความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ถือได้ว่าเป็นการเห็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขในอนาคต จากนั้นจึงใช้ความรู้ สร้างสรรค์ผลงานเพื่อที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้นตามหลักของจิตวิทยาต่อไป

สรุปได้ว่า จิตแห่งการสร้างสรรค์ ควรพัฒนาระดับของปัญญา 3 ชั้น คือ ขั้นสุดตมย ปัญญา จินตามยปัญญา และภวานามยปัญญา การใช้ฐานความรู้สหวิชาผ่านกระบวนการทดลองเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อยืนยันในสิ่งที่ได้ค้นพบใหม่

จิตแห่งความเคารพ

จากผลการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันในด้านจิตแห่งความเคารพ ดังนี้ จิตแห่งความเคารพนี้ การรับฟังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ควรรับฟังดูก่อนว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์หรือไม่ นวัตกรรมที่เกิดขึ้นจึงจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม การวิเคราะห์สิ่งที่มีผู้เสนอมานั้นนั้นอาจเป็นนวัตกรรมในยุค 4.0 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ในการสร้างความสงบร่มเย็น ให้กับสังคมต่อไป สังคมควรก่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างกลุ่ม พร้อมทั้งการแสดงออกซึ่งความเคารพซึ่งกันและกัน

ซึ่งในอนาคตการเสริมสร้างศักยภาพจิตแห่งความเคารพ ควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ควรเปิดใจกว้างพร้อมรับฟังทุกความคิดเห็นทั้งของบุคคลและกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย ด้วยความเห็นอกเห็นใจและเป็นไปในทางสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การทำงานร่วมกันบนความคิดที่แตกต่างกัน
2. ควรยอมรับความแตกต่างระหว่างกัน พร้อมเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน หมายถึงการมองเห็นคุณค่าของมนุษย์ในกลุ่มอื่นด้วย
3. การพัฒนาทักษะด้านจิตแห่งความเคารพ ควรฝึกที่จะอยู่ร่วมกันกับบุคคลที่หลากหลาย บทบาท หน้าที่ เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกัน สิ่งที่ควรปฏิบัติกับคนแต่ละบทบาท
4. ควรมีผู้ชี้แนะในสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่คาดว่าจะได้รับคือ การรับรู้บทบาทของตนเอง การแสดงออกต่อผู้อื่นอย่างถูกต้อง เกิดสัมพันธภาพที่ดีในสังคม
5. ควรมีการกระทำทางกาย วาจา และใจ ที่ประกอบด้วยความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน
6. ควรมีการกระทำและมีความเห็นร่วมกัน ไม่เกิดความขัดแย้งทางความคิด ผลจะทำให้เกิดความรักและความเคารพ ความสามัคคี ความสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับผู้ร่วมงาน

กล่าวโดยสรุป จิตแห่งความเคารพ ควรมีจิตประกอบด้วยพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การพัฒนาการเรียนรู้อย่างเข้าใจบนกระบวนการทัศน์ตามหลักกัลยาณมิตร และการเสริมสร้างด้วยฐานหลักสาราณียธรรม อันจะเอื้อต่อโอกาสการเรียนรู้ด้วยจิตที่ร่มเย็นเป็นธรรม และเคารพในความเห็นของทุกคนอย่างเสมอภาค

จิตแห่งจริยธรรม

จากผลการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันในด้านจิตแห่งจริยธรรม ดังนี้
จิตจริยธรรม เป็นความสามารถปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นให้ได้เฉกเช่นเดียวกัน ผลที่คาดหวังจะได้รับคือ ผู้เรียนมีการแสดงออกที่ไม่เป็นโทษ และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น การเห็นประโยชน์ส่วนรวม ควรได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็กจนเกิดเป็นนิสัย หากมีความเห็นแก่ตัวตั้งแต่เด็ก การสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมคงกระทำไม่ได้ไม่สำเร็จ และจริยธรรมคงสร้างได้อย่างลำบาก ทุกการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีคุณธรรม และจริยธรรมเป็นหลัก สังคมควรแทรกจริยธรรมในทุกภาคส่วนของสถาบันที่เกี่ยวข้อง การรักษাজริยธรรมของตนให้อยู่ในกรอบนั้นยังไม่เพียงพอ ควรขยายความรับผิดชอบออกไปให้ครอบคลุมสังคมที่เป็นสมาชิกด้วย ดังข้อความ “เรารับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำยังไม่พอ ต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เราไม่ได้ทำด้วย”

ซึ่งในการเสริมสร้างศักยภาพจิตแห่งจริยธรรม ควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จิตแห่งจริยธรรม เป็นการรู้จักจริยธรรมที่สามารถนึกถึงตนเองในเชิงนามธรรมได้ สามารถตอบคำถามตนเองได้ว่า "อยากเป็นคนทำงานแบบไหน หรืออยากเป็นพลเมืองแบบไหน" นึกถึงตนเองได้ในบริบทที่เป็นสากล เช่น "โลกเราจะเป็นอย่างไร ถ้าเพื่อนร่วมอาชีพมีจุดยืนเช่นเดียวกัน"
2. สังคมควรแทรกจริยศาสตร์ในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเด็ก มุ่งสร้างอาชีพและพลเมืองที่มีจริยธรรม
3. ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งเป็นการไม่ยากเกินไปที่จะปูพื้นฐานจริยธรรมให้กับเด็กตั้งแต่การเริ่มต้นการเรียนรู้ ให้ได้รู้ว่าอะไรถูก อะไรผิด จากนั้นจึงปล่อยให้เด็กได้มีอิสระทางความคิด
4. ถ้าพื้นฐานจริยธรรมดี ไม่ว่าจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร เจอปัญหา หรืออุปสรรคอะไร การคิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา คิดนอกกรอบก็จะอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องดีงาม และนี่คือสิ่งที่คาดหวังจะทำให้เกิดขึ้น

5. การมีเพียงความรู้คู่คุณธรรม จึงไม่เพียงพอต่อการศึกษาพุทธจิตวิทยา จำเป็นต้องทดลองและปฏิบัติอย่างชอบด้วยธรรมเป็นที่สุด

6. ควรพัฒนาหลักจริยธรรมบนฐานคิดที่เป็นธรรมและชอบธรรมด้วย ไม่ควรพิจารณาตัดสินเหตุผลจริยธรรมในเชิงตรรกะเพราะไม่เอื้อต่อความเห็นที่ถูกต้องตามธรรม

7. ควรยึดถือหลักธรรมเป็นสำคัญ การมีความรู้ต้องคู่กับคุณธรรม ตามหลักการของพระพุทธเจ้า อันได้แก่ วิชชาจรณสัมปโน ความสมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติ

8. การจัดการศึกษาจึงต้องมีความรู้ตามหลักวิชาการดีและความประพฤติทางคุณธรรมจริยธรรมที่ดี มีความละเอียดต่อความซุกซ้นบาป ชื่อสัตย์สุจริต มีความอ่อนน้อมถ่อมตน กตัญญูกตเวที เป็นต้น

สรุปได้ว่า หลักสำคัญที่ควรใช้ในการพัฒนาจิตแห่งจริยธรรม คือ หลักสุขภาวะองค์รวม เพื่อการพัฒนาคุณภาพแห่งจิต เสริมสร้างด้วยหลักสติปัญญา 4 ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการพัฒนาคุณภาพแห่งจิต หรือหลักภาวนา 4 ทั้งนี้เพื่อเอื้อต่อการเข้าสู่สภาวะธรรมขั้นสูงต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการพุทธจิตวิทยา ซึ่งเป็นการศึกษาใน 2 ส่วนสำคัญคือ 1 การศึกษาพุทธจิตวิทยา ศึกษาในส่วนของจิตวิทยาพุทธศาสนา และจิตวิทยาตะวันตก การศึกษาจิตวิทยาพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องจิตในพระอภิธรรม และเรื่องชีวิตตามหลักพุทธธรรม เหตุที่ต้องศึกษา 2 เรื่องนี้ เนื่องจากมีความสัมพันธ์กันพระอภิธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต สอดคล้องกับที่กัณฑ์ทิพย์ ชลวิสุทธิ (กัณฑ์ทิพย์ ชลวิสุทธิ, 2546) ที่ศึกษาเชิงวิเคราะห์พระอภิธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยพบว่า สาเหตุทั้งหลายที่ทำให้บุคคลเกิดโมหะหรือวิชาเป็นพื้นฐานนั้น เมื่อได้พบความจริง จะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ โดยเฉพาะการเข้าถึงเหตุผลในหลักสัจธรรมในพระอภิธรรม เช่นเดียวกับเรื่องชีวิตตามหลักพุทธธรรม ก็เป็นเรื่องของชีวิต สอดคล้องกับที่(พระมหาสมชาย สิริจนโท (ห่านนท์) (พระมหาสมชาย สิริจนโท (ห่านนท์), 2547) ที่ได้ศึกษาพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวราคุณ (สมาน สุมะโร) ที่พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งต่อตนเองและสังคม โดยนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้โดยตรง ซึ่งจากการศึกษาใน 2 เรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และขอเสนอเป็นหมวดวิชาทางพุทธศาสนา

การศึกษาจิตวิทยาตะวันตก ที่แสดงขอบเขตและความหมายของการศึกษาสาขาจิตวิทยา แนวคิดจิตวิทยาเกี่ยวกับการศึกษา แนวคิดจิตวิทยาการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ทฤษฎีจิตวิทยาต่างๆ ที่ใช้ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะทฤษฎีมนุษยนิยม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สำคัญที่ใช้ในการจัดการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต ในการเข้าใจขอบเขตความหมายของสาขาจิตวิทยาในแต่ละสาขาได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของรินทร์ ภูมิมาลา และธีรวรรณ ธีระพงษ์ (รินทร์ ภูมิมาลา และธีรวรรณ ธีระพงษ์, 2011) ที่ได้ศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดมนุษยนิยมที่มีต่อการรับรู้คุณค่าและความพึงพอใจทางจิตใจของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดมนุษยนิยมได้รับประสบการณ์และมีตามขั้นตอนของการดำเนินกลุ่ม อีกทั้งสามารถตระหนักได้ว่าตนเองมีการรับรู้คุณค่า และมีคุณค่าทางจิตใจ

จากการศึกษาแนวโน้มในการจัดการศึกษา พิจารณาแล้วประกอบด้วย

จิตแห่งวิทยาการ

ในปัจจุบัน จิตแห่งวิทยาการเป็นการฝึกฝนวิธีการคิด ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในสาขาวิชา จากความเชี่ยวชาญในหลายสาขาวิชา สามารถที่จะหลอมรวมสาขาวิชาเหล่านั้นเข้าด้วยกันได้ สอดคล้องกับที่จันทร์ทนา เกลา (จันทร์ทนา เกลา, 2561) ที่ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบสะเต็มศึกษาโดยกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ โรงเรียนบ้านปากน้ำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 พบว่า รูปแบบสะเต็มศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นรูปแบบมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ เช่นเดียวกันกับการมีมุมมองที่หลากหลาย นั่นคือเป้าหมายของความเป็นจริง ทั้งนี้ วิทยาการของการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ จะสามารถทำให้เกิดความเชี่ยวชาญได้เร็วยิ่งขึ้น

จิตแห่งการสังเคราะห์

ในจิตแห่งการสังเคราะห์ เป็นการนำข้อมูลในหลายส่วนมาผสมผสานกันอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้เพื่อตนเองและผู้อื่น การสังเคราะห์ มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ 1) มีเป้าหมาย 2) มีจุดเริ่มต้น 3) เลือกกลยุทธ์ วิธีการ และแนวทาง 4) มีผลป้อนกลับ เพื่อให้ได้รูปแบบของการนำเสนอเป็นบทสรุปการสังเคราะห์ ซึ่งสามารถนำไปสู่การตัดสินใจขั้นสุดท้าย ส่วนอนาคต กระบวนการสังเคราะห์ เป็นกระบวนการที่ต้องค้นหาข้อมูล สำรวจ ประเมิน ติดตาม หรือคัดแยกข้อมูล ปรับปรุงแก้ไข และมีการทบทวนข้อมูลนั้นอยู่เสมอ การสังเคราะห์ที่ดีนั้น ควรมี

ความรู้ในสาขาวิชาให้มากพอที่จะทำให้เกิดความเชื่อถือได้ สิ่งสำคัญควรตระหนักว่ามีสิ่งใดที่มีความเหมาะสมสำหรับตนเองและผู้ใช้ประโยชน์จากงานสังเคราะห์นั้น สอดคล้องกับ (บุตศรี แผนพุทธา (บุตศรี แผนพุทธา, 2561) ที่ได้ศึกษาการสังเคราะห์หลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อใช้เป็นจริยศาสตร์ธุรกิจ แล้วพบว่า การสังเคราะห์หลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาทและแนวคิดจริยศาสตร์ประโยชน์นิยมในทัศนะของ จอห์น สจ๊วต มิลล์ เพื่อใช้เป็นจริยศาสตร์ธุรกิจ สามารถอำนวยความสะดวกในการพัฒนามนุษย์ 3 ขั้นตอน คือ 1) ทำให้เกิดความสะดวกสบายและมีความปลอดภัย 2) มีจิตที่ดีและบริสุทธิ์ 3) มีเสรีภาพภายในจิตใจ

จิตแห่งการสร้างสรรค์

ในปัจจุบัน จิตแห่งการสร้างสรรค์นั้นมาจากความคิดนอกกรอบ การสร้างสรรค์เป็นการค้นหาแนวคิดและแนวทางปฏิบัติใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเรียนรู้จากความผิดพลาด โดยเฉพาะความหมาย ความสำคัญ และการเชื่อมโยงเป็นสิ่งที่ต้องการอย่างยิ่งในปัจจุบัน จิตเชี่ยวชาญจึงเป็นเรื่องของความลึก จิตสังเคราะห์เป็นเรื่องของความกว้าง และจิตสร้างสรรค์เป็นเรื่องของการแผ่ขยาย การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่มีความแตกต่างไปจากเดิม จิตแห่งการสร้างสรรค์ จะมีกระบวนการทางความคิดในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และปราศจากกรอบวิธีการคิดในแบบเดิม ๆ ความท้าทายและอุปสรรคจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้มนุษย์คิดหาทางออกที่แตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมามีโอกาสได้ใช้ความคิดอย่างอิสระมากแค่ไหน ผู้ฝึกสอนอาจจะทำหน้าที่ได้แค่เป็นที่ปรึกษาเท่านั้น สิ่งที่เราคาดว่าจะได้รับ คือการแก้ปัญหาที่พบเจอในชีวิตประจำวันได้

จิตแห่งความเคารพ

ปัจจุบัน มนุษย์มีแนวโน้มในการสร้างกลุ่มของตนเอง และมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม ดังนั้นความสัมพันธ์ของมนุษย์จึงมีหลายระดับ ในรูปแบบของมิตรภาพและการเป็นคู่แข่งกัน วิธีการสร้างความก้าวหน้าท่ามกลางเหตุการณ์เลวร้าย คือโอกาสในการสร้างความก้าวหน้าทางการศึกษา ในอนาคต จิตแห่งความเคารพนี้ การรับฟังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ควรรับฟังดูก่อนว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์หรือไม่ นวัตกรรมที่เกิดขึ้นจึงจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม การวิเคราะห์สิ่งที่ผู้มีผู้เสนอมา สิ่งนั้นอาจเป็นนวัตกรรมในยุค 4.0 ซึ่งจะเป็นประโยชน์

ในการสร้างความสงบร่มเย็น ให้กับสังคมต่อไป สังคมควรก่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างกลุ่ม พร้อมทั้งการแสดงออกซึ่งความเคารพซึ่งกันและกัน

จิตแห่งจริยธรรม

ปัจจุบัน การมีความรู้คู่คุณธรรม จะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตอบสนองประโยชน์ส่วนตน องค์ประกอบที่เป็นรากฐานให้แก่ชีวิตที่มีจริยธรรมคือ คำพูดและการกระทำ การพัฒนาจิตจริยธรรมจะเป็นไปโดยธรรมชาติ โดยเฉพาะการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีจริยธรรม และบรรยากาศก็เป็นส่วนสำคัญ ปัญหาใหญ่ของสังคมไทยคือ ความบกพร่องในจริยธรรม เช่น โกงได้ แต่ต้องแบ่ง ทำให้ประเทศไม่เจริญก้าวหน้า เพราะการโกงกินมิให้เห็นทุกหย่อมหญ้า มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสืบค้นงานที่มีจริยธรรมบกพร่อง เนื่องจากหากละเลยหลักจริยธรรมจะเป็นการบ่อนทำลายทั้งสถาบันและสังคม เป็นการเสื่อมทางวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรศึกษาวิจัยความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันการศึกษา ที่มีลักษณะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ พันธกิจ และสมรรถนะ โดยบูรณาการหลักธรรมที่ส่งเสริมศักยภาพจิตอนาคตให้เข้ากับสังคมปัจจุบันและอนาคตให้มากที่สุด

1.2 ควรส่งเสริมให้สถาบันการศึกษา เพื่อนำหลักธรรมพัฒนาศักยภาพจิตอนาคตไปเป็น ข้อมูลฐานคิด สำหรับการวางแผนเชิงนโยบายในสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งที่มีอัตลักษณ์ พันธกิจ และปัจจัยแวดล้อมที่แตกต่างกัน

1.3 สถาบันการศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับจิตวิทยาในระดับบัณฑิตศึกษา สามารถนำหลักธรรมการพัฒนาศักยภาพจิตไปปรับใช้ตามความเหมาะสมของแต่ละสถาบันได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรมีการเตรียมพร้อม โดยทำความเข้าใจรูปแบบ ศึกษาแนวคิด หลักการพื้นฐาน สาระสำคัญของหลักสูตรพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาศักยภาพจิตอนาคต

2.2 สถาบันควรสนับสนุนให้คณาจารย์นำหลักธรรมที่พัฒนาศักยภาพจิตอนาคตไปประยุกต์ใช้ในการสอน โดยปรับเนื้อหาการสอนมาใช้ให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้ศึกษา

2.3 สถาบันควรส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้มีการพัฒนาด้านองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี หลักจริยธรรม จรรยาบรรณ วิชาชีพ และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยนำหลักธรรม พัฒนาศักยภาพจิตอนาคตไปประยุกต์ใช้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาในรายละเอียดของหลักธรรมที่พัฒนาศักยภาพจิตอนาคต เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ นี้ต่อไปในสังคมไทย

3.2 การศึกษาในครั้งนี้ แม้ว่าเป็นการศึกษาอนาคตโดยใช้เทคนิค Delphi แล้วก็ตาม หากในการวิจัยต่อไป ควรวิจัยโดยใช้เทคนิค EDR เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและครบถ้วนในทุกแง่มุม

3.3 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหาโดยการสำรวจปัญหา อุปสรรค ที่ทำให้ประสบปัญหา พร้อมแทรกหลักธรรมที่พัฒนาศักยภาพจิตอนาคต เพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

กัณห์ทิพย์ ชลวิสุทธิ. (2546). การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระอภิธรรม : คำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้. ใน วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จันทร์ทนา เกลา. (2561). ศึกษาการพัฒนารูปแบบเพิ่มเติมศึกษาโดยกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ โรงเรียนบ้านปากน้ำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุตศรี แผนพุทธา. (2561). การสังเคราะห์หลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อใช้เป็นจริยศาสตร์ธุรกิจ. พุทธมัตส์, 2(2), 37.

พระมหาสมชาย สิริจินโท (หานนท์). (2547). พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธพจน์ (สมาน สุเมโธ). ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต

คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รินทร์ ภูมิมาลา และธีรวรรณ ธีระพงษ์. (2011). ผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดมนุษยนิยมที่มีต่อการรับรู้คุณค่าและความพึงพอใจของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา. มนุษยศาสตร์สาร, 12(1), 87.